

Martin Kirigin

LITURGIJA I MARIJINA GODINA

Kad je Sveti otac odredio da Marijinu godinu trebaju pripraviti, slaviti i živjeti sve mjesne Crkve, time nije isključio doprinos što će ga sa svoje strane Marijinoj godini pružiti središnje rimske ustanove. Dapače, on sam njihova nastojanja predvodi svojim govorima, slavljenjima i hodočašćima nekim Gospinim svetištima. Od svih je rimskih ustanova dosada u tom pogledu, kako se moglo i očekivati, najviše učinila Kongregacija za bogoštovlje, osobito svojim vrlo uspješnim „Skupom misa o Bl. Dj. Mariji” i nedavno „Smjernicama i prijedlozima za Marijinu godinu”.

Dok čekamo službeni hrvatski prijevod tih Misa, koje će svojim obrascima i uputama uvelike produpsti i unaprijediti veće liturgijsko štovanje Gospodinove i naše Majke, spomenuta nam je poslanica od 14. travnja s mnogo smjernica i prijedloga već na raspolaganju (izd. KS, dokumenti 86). Svima će valjda koristiti ako iz njezina bogatstva izvučemo naročito one preporuke i upute koje potiču da bolje shvatimo i slavimo što nam sada i liturgija pruža za što doličnije i korisnije štovanje blažene Gospe. Dakako, ovdje nije moguće iscrpiti sve što nam dotična poslanica pruža o tom predmetu niti zamijeniti njezinu nabavu za prouku. Osvrnut ćemo se uglavnom na ono što se više-manje odnosi na sve vjernike, dotično na one koji su ih dužni poučiti i predvoditi. Tu i tamo dobronamjerno dodana prijedba još će nam predmet više „prizemljiti” i približiti.

Vrlo je važno da se ovom prigodom sav vjerni puk izdigne iz često jednostranog i pretjerano subjektivnog štovanja Bl. Dj. Marije koje nema oslonca u crkvenoj nauci i liturgiji, a i rijetko ga kada pravo cijeni i ispravno promiče. U tom je pogledu značajno da je novi Skup (ili izbor, kolekcija) Misa „o” Bl. Dj. Mariji, a ne njoj u čast, kako se obično govori. Misa se može prikazivati jedino u čast presv. Trojstva, a nikakvog stvora, jer je to žrtva samoga Bogočovjeka, dakako s njime i naša. U duhu suvremene liturgijske obnove i ova nam izvanredna prigoda Marijine godine pruža mogućnost da liturgija obogati marijansku pobožnost svega Božjeg naroda i da, s druge strane, Marijina godina taj narod još više privede sudjelovanju u liturgiji, tom „prvom i nenadoknadivom vrelu kršćanskoga duha” (Pio X).

Da je i to želja i namjera same Kongregacije, slijedi iz ovih riječi poslanice: „U svakom slučaju treba izbjeći onu vrstu 'liturgijskog loma' koji je prisutan onda kada svećenik predsjedatelj poznaje izabrane tekstove, a prisutna zajednica o njima nema pojma. Valjalo bi stoga vjernike unaprijed upoznati s izborom formulara: na taj način njihovo sudjelovanje bit će svjesno i plodonosno” (br. 13). Lako je uvidjeti koliko lijepog i teškog posla sada čeka sve predvoditelje i sudionike liturgije. Jedino ako ga svi zdušno obavimo bit će Marijina godina od trajne koristi.

U skladu s liturgijskom godinom

Kongregacija za liturgiju ne može a da nam najprije ne preporuči da sve bogoštovne marijanske inicijative trebaju biti u skladu s temama i karakteristikama pojedinog liturgijskog vremena (br. 1), svakako više nego s pojedinostima mjesnog ili pučkog raspoloženja. „Stoga tijekom Marijine godine treba vjerno čuvati sadržaj i posebnu narav pojedinog liturgijskog blagdana.” Poslanica konkretno spominje kako se blagdan Preobraženja Gospodnjeg može povezati s Marijom, a da kod toga ništa ne trpi već se obogaćuje značenje toga Gospodnjeg blagdana. Kod nekih drugih će to biti još i lakše.

Ta je preporuka Kongregacije tako važna te poslanica nastavlja: „Proslava Marijine godine prilika je da se vjernicima progovori o liturgijskoj godini” (br. 2). Dakle, o čitavu njezinom sklopu i o pojedinim blagdanima jer tijekom nje, Kongregacija dodaje koncilski nauk, „skladno se slavi čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzašašća, do dana Pedesetnice i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg” (SC 102). Očito je koliko u svim tim događajima i njihovim slavljenjima uza Sina ima udjela i Majka. Na taj će nam način svaka godina biti „godina milosrđa” i prava „sveta godina”, što će nas osloboditi jednokratnog i prolaznog raspoloženja pojedinih izvanrednih slavljenja. „U mjeri u kojoj vjernici budu dosegli svijest o ljepoti liturgijske godine i njezine posvećujuće snage, cijelit će taj „sveti znak”, koji im omogućuje slaviti cijelu povijest spasenja i preobraziti kronološko vrijeme u spasenjsko”. I to bi eto imao biti plod Marijine godine!

Kad se to, što je prvo i glavno, shvati i uvriježi u narodu, onda „će vjernici razabrati kako je svaka liturgijska godina na neki način ujedno i marijanska godina” (br. 3). Sin će nas nužno povesti k svojoj i našoj Majci, a ni ona neće da se nju previše ili čak jednostrano spominje i slavi. Poslanica zatim konkretno nabraja tu raznolikost i ujedno jedinstvenost liturgijskog gledanja na crkvenu godinu u vrijeme došašća, Božića, korizme i Vazma. U sva ta vremena, a tako i u vrijeme „kroz godinu” s raznim Djevičnim blagdanima, liturgija nas najbolje uči koliko su Sin i Majka povezani međusobno i s nama.

Kongregacija tu prihvaća priliku da nas upozori naročito na blagdane 2. veljače i 25. ožujka, koji se sada s pravom nazivaju Gospodnjima, ali kod kojih je Bl. Dj. Marija odigrala svoju posebnu i posve osebnju ulogu. S tim u vezi čitav

br. 5, govori o subotnjem spomenu svete Marije i traži kako treba „protumačiti vjericima porijeklo i značenje ovog marijanskog spomena”. Značajno je da tu upotrebljava riječ „anamneza” koja je inače redovito pridržana za euharistijski „spomen-čin”. Zbog toga će novi Skup Marijinih misa naročito doći do izražaja i što većeg upotrebljavanja upravo u vrijeme „kroz godinu”. Samo da taj priručnik što prije dobijemo u ruke, a isto tako i već, kažu, dugo pripravljeni novi Obrednik koji se također u poslanici mnogo spominje.

Marija uzor bogoštolja

„Da vjernici imadnu norme i hranu za ispravnu marijansku pobožnost, bit će korisno da im se protumači” trostruka egzemplarna (primjerna) i normativna vrijednost liturgijskog štovanja: a) prema drugim bogoštovnim izrazima; b) Marije iz Nazareta u vezi s Crkvom i njezinim bogoštoljem; i c) njezino značenje koje proizlazi iz samog liturgijskog čina” (br. 6). Taj vrlo sažeti tekst poslanica u br. 7. potanko rasvjetljuje i opisuje što se sve u tom pogledu nalazi u samim liturgijskim tekstovima i obredima. U osam točaka iznosi sve to blago, najviše na temelju nezaboravne pobudnice Pavla VI. „Marialis cultus” koju i inače poslanica mnogo navodi.

„Iz promatranja vrijednosti liturgijskog štovanja Otkupiteljeve Majke” br. 8. spominje trojstveni, kristološki i eklezijalni značaj naše liturgije. Zatim isti gleda s vidika biblijskog, dogmatskog, ekumenskog, antropološkog, eshatološkog, misijskog i apostolskog. Neće sve te vrlo obuhvatne oznake smatrati pretjeranima onaj koji s koncilom zna da „je liturgija vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga” (SC 10). Samo valja liturgiju poznavati, ljubiti i živjeti!

Kolikogod je time istaknuta spasenjska, a prema tome i Spasiteljeva uloga u našoj liturgiji, Kongregacija odmah nastavlja kako je upravo Djevica model Crkve u vršenju bogoštolja” (br. 9). I da ne ostane to samo puki izričaj, poslanica sa sedam glagolskih radnji nabraja i opisuje što sve, prema Marijinu primjeru, Crkva u liturgiji čini. Zapravo je tu još više radnji, jer četiri točke spominju dvostruki čin, da onda zaključi 10. brojem: „Iz razumijevanja primjernosti (egzemplarnosti) Djevice za bogoštolje Crkve, vjernici će biti ponukani sudjelovati u liturgijskim slavljinama stavovima, koje nam evanđelje pokazuje na Gospodinovoj Majci: diskretne prisutnosti i kontemplativne napetosti, šutnje i slušanja, stalne usmjerenosti na Kraljevstvo i skrbne brige za ljude”. Teško bi tko s manje riječi označio svu tu vertikalnu i horizontalnu usmjerenost naše svete liturgije. Proistječe joj toliko bogatstvo iz samoga Križa.

Ako nam Gospodnja i naša Majka toliko pomaže u što boljem slavljenju liturgije, liturgija nam zauzvat pruža neobično lijep i bogat lik Djevice, koji proizlazi iz liturgije kao ni iz kojega drugog područja crkvene i vjerničke djelatnosti. Mora tako biti, jer to liturgiju uči Sveto pismo i cijela crkvena Predaja.

Treba samo razmotriti i u život provesti desetak tu predloženih čina na koje nas potiče i pomaže pravilno i svestrano slavljenje liturgije. Poslanica te čine nabraja i potvrđuje 14. brojem prethodnih napomena svoga novog „Skupa misa o Bl. Dj. Mariji”. Sve to, dakle, možemo očekivati uzimajući obrasce i uvažavajući sve napomene te nove liturgijske knjige kojom ćemo se zacijelo mnogo služiti ne samo u Marijinoj godini.

Pravo Marijino mjesto u misnom slavlju

S govora o općoj povezanosti cijele liturgijske godine poslanica prelazi na pojedinosti. Od njih se najprije navodi „slavljenje euharistije, vrhunca bogoštovlja Crkve” (br. 12). Za pravilno i korisno slavljenje misne žrtve (kod koje bi se i svi poučeni i spremljeni vjernici imali pričestiti) slijedeći brojevi ističu izbor misnog obrasca, njegova biblijska čitanja, pjesme, homiliju i sveopću molitvu (kod koje se ne spominje drugo, ne tako točno ime). Tko dobro razmotri i uvaži sve te smjernice i upute lako će uvidjeti koliko propustom griješe oni misnici koji se misalom i lekcionarom služe tek na oltaru ili ambonu. Kakva priprema takva će biti i izvedba, a kakva izvedba redovito takav i život.

Naročito to vrijedi za homiliju. Pravo je imao onaj iskusni duhovnik bogoslova koji im je govorio da se najviše kod propovijedi o euharistiji i Mariji vidi s koliko uvjerenja svećenik govori, i prema tome uspijeva. Poslanica ne propušta a da tu ne rekne jednu jetku napomenu „Riječ o Blaženoj Djevici, lišena takvog životnog usmjerenja, postaje prazan govor, koji hrani neplodan i prolazan osjećaj”, od kojeg je želio odvratiti II. vatikanski sabor (LG 67), jer on trajno ugrožava ispravnu marijansku pobožnost” (br. 17). Kongregacija, dakle, oznaci neplodnosti dodaje drugu, vrlo tešku oznaku ugrožavanja marijanske pobožnosti.

Sve je u poslanici važno pa i ono što kaže o pjesmama koje se pjevaju u misi. Posebno napomena da pjesme budu „u skladu s dijelom mise u kojem se izvode” (br. 16). Iz toga je jasno da se ni u misi o Mariji kod spremanja misnih darova i pričješćivanja ne pjevaju Marijine pjesme. Uz to valja vjernike naučiti što više pjesama blaženoj Gospi, ali samo one koje su tekstom ispravne i melodijom prikladne. Posebno se preporučuju one iz „Cithare octochorde” i iz nove pjesmarice „Pjevajte Gospodu pjesmu novu”.

Pripraviti valja, barem na neki način, i sveopću molitvu, uz koju poslanica zapaža: „U misama Majke Božje pokatkad se događa da vjernici zbog nepažnje ili liturgijske neupućenosti upućuju nakane sveopće molitve direktno Djevici: očito se radi o pogrešnoj postavci koju treba pomno izbjegavati” (br. 18). Liturgija se manje ravna načelom „Po Mariji k Isusu” a više, biblijski i historijsko-razvojno bogatijim načelom „Po Isusu k Mariji”. Ona će nas najbolje naučiti kako štovati njegovu i-po njemu- našu Majku, jer nijedan sin nije ni izdaleka toliko ljubio majku kao On svoju.

„Pastiri zacijelo neće propustiti priliku koju im pruža Marijina godina, da vjernicima prikažu značenje i vrijednost Djevičina spomena u euharistijskoj molitvi. Teološka i bogoštovna važnost tog prastarog i sveopćeg spomena, raznolikog u formulaciji i postavci, može naime izbjeći vjerničkoj pažnji” (br. 19). Iz čega valja najprije zaključiti da se i euharistijska molitva tiče svih vjernika pa se stoga sada i moli naglas (a djelomice se može i pjevati). I tu nije dosta da je svi prisutni čuju nego, kako dodaje Kongregacija, po mogućnosti što bolje shvate sve njezino bogatstvo pa dakle i smisao Djevičina spomena „u povijesno-spasenjskoj, bogoštovnoj ili eshatološkoj perspektivi”. Uz to duboko razumsko obogaćenje navedene će im perspektive pokazati „kako se u najvećem bogoštovnom činu Crkve – u euharistijskom slavlju – Blažena Djevica štuje s molitvenom osjećajnošću”. Još više, pomalo svi mogu prema svojim mogućnostima uvidjeti „kako je u epiklezi, da (Duh Sveti) siđe na kruh i vino te ih pretvori u Gospodinovo tijelo i krv, onaj isti Duh koji je sišao na Mariju i u njezinu djevičanskom krilu oblikovao sveto čovječstvo Kristovo” (br. 20). Poslanica navodi Darovnu molitvu IV. nedjelje došašća koja to izričito tvrdi, što je još jedna potvrda da molimo što vjerujemo i vjerujemo što molimo („lex credendi – lex orandi”).

U br. 21. spominje se hvalevrijedan i veoma raširen običaj da se nedjeljno euharistijsko slavlje najljepše zaključi pjesmom Isusovoj i vjerničkoj Majci. Prema liturgijskom vremenu Crkva u tu svrhu ima četiri antifone koje se svojim sadržajem i srdačnošću mogu natjecati s bilo kojom pjesmom.

S Marijom u drugim sakramentima

Kao u saborskoj Konstituciji o liturgiji i ovdje nakon govora o euharistiji slijede prijedlozi kako se u Marijinoj godini mogu još sabranije slaviti svi drugi sakramenti. U svakom su od njih bitni i temeljni elementi koji povezuju Spasitelja i spašenika, ali „to ipak ne isključuje da se u (njihovu) slavlju ne istaknu neki marijanski odjeci koji proizlaze iz same jezgre sakramenta” (br. 22).

S tim u vezi četiri broja govore o krštenju, što se može upotrijebiti kod pouke roditelja i kumova krštenika. Posebno je prikladan za Marijinu godinu „savjet da se novokrštenik donese ili dovede pred oltar Blažene Djevice: tim činom novokrštenik se stavlja pod zaštitu Majke Začetnika života” (br. 26). I druga dva sakramenta kršćanske inicijacije imaju i te kako duboke veze s Marijom. Uz ostale prijedloge poslanica za euharistijsko klanjanje preporučuje himan „Zdravo, Tijelo, porođeno – ko plod tijela Djevinog”, što ga donosi u cjelini (br. 30). Posve opravdano jer je divan koliko tekstom toliko i melodijom. Usput se može dodati kako liturgijski odgojena zajednica osjeća da se lauretanske litanije ne mole prikladno pred izloženim Svetotajstvom. Mnogo se toga može nategnuti, ali je pitanje koliko dotična stvar ima pravilno opravdanje u samoj sebi.

Kad Mariju zazivamo kao „Majku milosrđa”, a poslanica tom zazivu dodaje još četiri srodna, svakome je jasno koliko možemo i moramo imati na pameti Isusovu i svoju Majku kod dijeljenja i primanja dvaju sakramenata što ih je Krist

ostavio za nas grešne i bolesne ljude. No to će pravo učiniti tek vjernici kojima je ta veza protumačena (br. 33). Kod toga poslanica uočava da je u skraćenom „Ispovijedam se” ostalo samo Marijino ime, a nadodati se može da je u toj javnoj „ispovijedi” ispušten izričaj „i tebi, oče” a ostao je samo svima zajednički i međusobni „i vama, braćo”. Pred Bogom i Marijom smo svi samo grešnici koji želimo sa svima se bratski pomiriti, bez čega nema ni pomirenja s Bogom. To je dvostruko pomirenje naročito važno za svakog bolesnika, kojemu uz to valja preporučivati da ne moli samo za zdravlje već i za strpljivo vršenje volje Božje (br. 36). A za sam prijelaz u vječnost preporučuje se bezbroj puta ponavljani zaziv: „Sveta Marijo . . . moli za nas. Sada i na času smrti naše”.

I dva sakramenta crkvenoga društvenog zajedništva imaju više dodirnih točaka s Majkom Božjom i našom. Dok te može uočiti svaki đakon, svećenik i biskup u br. 39—41, poslanica još naduže govori što sve Marija treba značiti onima koji primaju sakrament ženidbe, i to „za vrijeme priprave, za vrijeme slavljenja sakramenta i u kasnijem životu”. Nažalost, više od svega toga neki nastoje samo da im netko, pa čak i za sam obred vjenčanja, svira ili pjeva Gounodov „Ave Maria”. Naprotiv, u poslanici „se u svakom slučaju ohrabruje i podržava želja mnogih mladih kršćana da stave svoj budući bračni život pod zaštitu *Majke lijepe ljubavi*”. Kongregacija, i ne samo ona, zna zašto je tu posve iznimno, zadnje tri riječi istaknula posebnim tiskom. Jer i bračna je ljubav lijepa samo ako je lijepa u svakom pogledu. Radi se, naime, o duhovnoj ljepoti (Grci bi rekli „kalogatija — lijepa dobrota”), kod koje vrijedi staro moralno načelo da je sve zlo što je zlo „ex quacumque defectu — s bilo kojeg pomanjkanja”, ovdje zaista „*lijepa ljubavi*”.

Te su misli lijepe ali i zahtjevne, posebno za naš rod odgajan u materijalizmu, a još teže mu je biblijskim i liturgijskim izričajima predočiti otajstvenu zaručničku vezu Krista i Crkve (a u njoj posebno Marije) koja je slika i izvor duhovne veze supruga i supruge, kao što to čini br. 42. No to se, osobito preko euharistije, prenosi i na svu njihovu krštenu djecu, na sve nas koje Crkva na pričesti zove na svadbu Jaganjčevu (usp. Otk 19.9). Misal je to preveo eufemistički „na gozbu” ali je Rim Nijemcima dozvolio da kažu potpuniije, po našu, „na svadbenu gozbu Jaganjčevu”. Blago onome kome je svaka pričest gozba i to svadbena gozba Krista i s njim euharistijski i mistično spojene duše! A uz nabranje (br. 45) koje sve blagoslove mogu primiti mladenci i supruzi ponovimo barem želju da Obrednik što prije dobijemo i što više upotrebljavamo.

Časoslov u marijanskoj godini

Petom je dijelu poslanice naslov: „Božanski časoslov i Marijina godina”. Kod toga se Kongregacija veseli što su časoslov, čitav ili djelomice, počele slaviti razne crkvene zajednice kao i mnogi laici, i to bilo u zajednici bilo privatno” (br. 46). No zato žali što je „mnogo više onih vjernika koji, iz različitih motiva, nisu shvatili da je Božanski časoslov njima vlastita molitva i kojima se, zbog manj-

kavosti prikladne priprave, takav oblik molitve čini teškim ili neprikladnim da izreče vlastite osjećaje. Ovo stanje je dobro poznato pastirskim djelatnicima, biskupima u ovoj kongregaciji". Što slijedi iz te konstatacije lako će zaključiti tko ljubi liturgiju i njezin božanski časoslov. U tom je pogledu još vrlo dugi put „drugom liturgijskom pokretu“, ali kada ga započeti i pospješiti ako ne u Marijinoj godini? Neka nas sve potiče misao da je Marija poznavala i molila čitavi psaltir. Kad bismo ga molili kako ga je ona molila!

S tim u vezi moglo bi se navesti više smjernica i prijedloga iz ove poslanice. Evo barem jedne napomene u kojoj se nalazi žalosna riječ „mučiti se“: „Tijekom marijanske godine može se dogoditi da će redovničke zajednice ili grupe vjernika biti prisiljene ili isključiti ili se mučiti slavljem Božanskog časoslova kako bi dali više prostora pobožnim vježbama. Ovdje se očito radi o neprihvatljivom rješenju, jer se ne prihvaća prvotna vrijednost liturgije u odnosu na pobožne vježbe“ (br. 49). Nije pravo Marijino dijete koji ne shvati i ne prihvati što je ovim Crkva htjela reći. I tu se može primijeniti nešto promijenjena stara izreka: Nema Boga za oca tko nema Crkvu (i u njoj Mariju) za majku, a ta nas „dvostruka majka“ uči da nas je sam Bog naučio kako da ga najljepše slavimo — nadahnutim psalmima.

Uz drugo poslanica još posebno preporučuje da se pjeva Večernja u nedjelje i blagdane Blažene Djevice (br. 5). Naročito bi Marijin „Veliča“ mogao biti vrhunac zanosa „slatko raspjevane Crkve“ (sv. Augustin). Ista se pjesma može više puta uzeti i kao pohvalni himan, što ga Crkva preporučuje nakon Pričesne pjesme i tihe molitve poslije pričešćivanja. A zaključna Marijina antifona, ili neka slična njezina pjesma, što je drugo nego djetinji pozdrav ljubljenoj Majci prije odlaska na počinak?

.....

Drugi dio, skoro isto tako dug i važan, raspravlja o pobožnim vježbama i svetištima u vezi s Marijinom godinom. No o tome valja napose i potanje govoriti. Ovdje još samo istaknimo koje nam sve darove ne prestaje pružati Kongregacija za bogoštovlje. Tko pozna nedaleku povijest lako uviđa koliko je koncil obnovio nekadašnju Kongregaciju za obrede. Duh nas Sveti po Crkvi i njezinoj liturgiji vodi k Majci Mariji i njezinom pravilnom štovanju. Dakako, samo one koji mu se daju voditi. I ovdje se može ponoviti misao kako možemo ugodno i uspješno po Isusu—Crkvi—liturgiji ići sve bliže Mariji, neprestano bliže do konačnog susreta s njom pjevajući nebesku liturgiju.